

Subject Area
Sociology

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 105
PP: 4219-4232

Arrival
25 October 2022

Published
31 December 2022

Article ID Number
66592

Article Serial Number
15

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/8/sssj.66592>

How to Cite This Article
Erekmeççi, M. (2022).
"Küreselleşme Sürecinde
Kimlik Sorunları Üzerine
Sosyolojik Bir
Değerlendirme"
International Social
Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:105;
pp:4219-4232

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Küreselleşme Sürecinde Kimlik Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

A Sociological Assessment on Identity Problems in the Globalization Process

Mert Erekmeççi¹

¹ Öğr. Gör. Dr., Batman Üniversitesi, Fen/Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Metodoloji Anabilim Dalı, Batman, Türkiye

ÖZET

20.yy'ın son çeyreğinden itibaren teknolojik, ekonomik, bilimsel ve enformatik alanda tedrici olarak yaşanan hızlı değişimler dünyada toplumsal yapıların tüm katmanlarına nüfuz ederek dünya çapında köklü değişimlere sebep olmuştur. "Küreselleşme" adı verilen bu süreç bir yandan sınırları belirsiz hale getirirken beri taraftan içinde geliştiği ekonomik ve siyasal yapıları, kültürel ve sosyal değerleri, bireysel algıları, kuralları adeta küresel bir ateşle yakıp küle çevirmiştir. Bu çalışmada ele alınan konu, küresel yangının ardında bıraktığı küllerden filizlenen yeni "kimliksiz" kimlik olgusudur. Toplumsal yapıların tamamında köklü değişimlere neden olan küreselleşme günümüzde birçok sorunun da odak noktasıdır. Küresel çapta yaşanan sorunlardan bir tanesi de "kimlik" sorunudur. Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yeni değerler, semboller ve düşünceler bireylerin kültürel ve zihinsel yapılarına hücum ederek onları değişime zorlamaktadır. İdeolojik açıdan küreselleşmenin bireylere dayattığı yeni yaşam tarzının belirsizliği, köksüzlüğü, değişkenliği ve hızı bireyleri içi her an her şeyle doldurulabilen ya da her an içi boşaltılabilen müphem bir kimlik anlayışı geliştirmeye itmektedir.

Çalışmada öncelikle küreselleşmenin tanımı ve boyutları ele alınmıştır. Daha sonra kimlik kavramı, kimlik çeşitleri ve kimlik değişimleri incelenmiştir. Bu çerçevede, kimlik algılarında değişime yol açan küresel etkilerin sonuçları zaman ve mekân özelinde tartışılmıştır. Çalışma kapsamında, küreselleşme sürecinde ortaya çıkan değerlerin kimlik yapılarını etkileyerek mevcut kimlikleri aşındırıp, parçalanmışlık, çoğulluk şeklinde gösteren "kimliksizlik" olgusuna odaklanılmıştır.

Çalışma kapsamında doküman inceleme tekniği kullanılarak konuyla ilgili çalışmalar analiz edilmiş olup, tartışmayı şekillendiren temel bulgular ortaya konarak yorumlanmıştır. Çalışmanın bulguları doğrultusunda, günümüzde yaşanan "kimliksizlik" probleminin küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni değerlerle modern dönemin rasyonel, pozitivist kimlik kurgusunun çatışmasından kaynaklanan çoğulculuk ve belirsizlikle tanımlanmış olduğuna dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kimlik, Kimliksizlik, Zaman ve Mekân Sıkışması

ABSTRACT

Since the last quarter of the 20th century, rapid changes in the technological, economic, scientific and informatic fields have penetrated into the most capillary layers of social structures in the world, causing radical changes in social structures around the world. This process, called "globalization", while eliminating international borders, on the other hand, burned the economic, political, cultural and social values, perceptions and rules in which it developed into ashes with a global fire. The subject discussed in this study is the new phenomenon of "identityless" identity that sprouted from the ashes left behind by the global fire. Globalization, which has caused radical changes in the entire social structure, is the focus of many problems today. One of the problems experienced on a global scale is the problem of "identity". In the process of globalization, new values, symbols and thoughts emerging in the world attack the cultural and mental structures of individuals and force them to change. The uncertainty, rootlessness, volatility and speed of the new lifestyle imposed on individuals by the global ideology pushes individuals to develop an ambiguous sense of identity that can be filled with anything or emptied at any moment.

In the study, first of all, the phenomenon of globalization and the dimensions of globalization are discussed. Then the concept of identity, types of identity were examined and identity changes were examined. The consequences of global effects that lead to identity change are discussed in terms of time and space. Within the scope of the study, the focus is on the phenomenon of "non-identity", which manifests itself as fragmentation and plurality, by eroding existing identities by affecting the identity structures of the values that emerged in the globalization process.

Within the scope of the study, studies related to the subject were analyzed using the document analysis technique, and the basic data that shaped our discussion were revealed and interpreted objectively. In line with the data of the study, it has been pointed out that the identity problem of today's "identity" has developed on the basis of pluralism and uncertainty, shaped by the practices arising from the conflict of the new values emerging with globalization and the rational, positivist identity construction of the modern period.

Keywords: Globalization, Identity, Identity, Compression of Time and Space

1. GİRİŞ

Küreselleşme sürecinin içerdiği ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal değişimlere dayalı olarak dünya genelinde toplumsal yapılar büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Küresel dönüşümlerden önemli derecede etkilenen toplumsal yapıların başında "kimlikler" gelmektedir. Bu çalışma, küreselleşme sürecinde kimliklerin maruz kaldığı etkiler ve bu etkilerin ortaya çıkardığı sonuçların sosyolojik bir bakışla analiz edilmesine odaklanmaktadır.

Küreselleşme, dünya çapında her türlü sınırı aşan, siyasetten ekonomiye, kültürden sosyal yaşama kadar toplumsal yaşamın tamamında yerleşik kuralları yıkarak yerlerine kendi kurallarını inşa eden dinamik bir süreçtir. Bu durum,

kimlik inşa süreçleri başta olmak üzere toplumsal yaşamın tamamında derinden hissedilmektedir. Toplumsal yaşama dair yerleşik değerler ve algıların çözülmeye başlamasıyla beraber ortaya çıkan karmaşa durumu bireyin kendini anlamlandırmak ve toplum içindeki konumunu belirlemek için kullandığı referansları işlevsizleştirerek bireylerde “kimlik” karmaşasına yol açmaktadır.

Toplumsal yaşamın temel yapı taşı olan kimlikler, psikolojik ve sosyal bileşenleri olan, dinamik inşa süreçleridir. Kimliğin psikolojik bileşeni olan bireysel kimlikler, insanın kendini nasıl tanımladığı başkalarıyla farklarını ortaya koyduğuna dair içsel bir yapılandırmadır. Kimliğin sosyal bileşeni ise toplumla ilgili kurguları içeren bölümdür. Bu kapsamda toplumsal kimlik, toplumun kurallarını, değerlerini, beklentilerini, hedeflerini içermektedir. Ancak bireysel ve toplumsal kimliğin her zaman birbirleriyle uyumlu olduğunu söylemek yanlıştır. Kimlikler arasındaki bu uyumsuzluk sadece bireysel düzeyde ortaya çıkamayabilir. Aynı zamanda farklı kültürel kimliklerin birbirlerini reddetme olasılığı her zaman vardır. Günümüzde içinde farklı kültürleri barındıran Yugoslavya, İspanya, İngiltere gibi ülkelerde yaşanan kimlik temelli gerilimler bu olasılığın gerçekleştiğinin somut örnekleridir.

Küreselleşme sürecinde içerinde değişimler gerçekleştiği bu nedenle küresel ölçekli bir kimlik sorununa dönüştüğü tartışılan kimlik, “modern kimlik” tir. Moderniteyle birlikte geleneksel yapıdan kopararak rasyonel, laik, akılcı ve hukuki bir temelde yeniden şekillendirilen modern kimlik, evrensel değerleri içerdiği, farklılıkları bir üst anlayışta bir araya getirdiği iddiasındadır. Bu iddianın arkasında ise bireylere yasalarla güvence altına alınan hak ve sorumluluklar vererek onların vatandaş bağı ile modern siyasete entegre edilmesi amacı yatmaktadır.

Kimliğin modern yorumunda iki temel özellik dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, kimliğin farklılıklardan arındırılmış homojen içeriğidir. Modern kimliğin ikinci özelliği ise duyguları dışlayan, rasyonel, akılcı ve bireysel kurgusudur (Marshall, 1999: 45). Küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni değerlerin modern kimlikle çatıştığı temel nokta modern kimliğin bu özelliğidir. Küresel değerlerle modern değerlerin etkileşime girmesiyle birlikte modern kimliğin bastırıldığı veya bastırmaya çalıştığı özerklik, farklılık, otantiklik, duygusallık gibi değerler modern kimlik anlayışından ayrılmaya başlamıştır. Bu bağlamda küreselleşme süreci bir anlamda kimliksel düzlemde yeni bir keşif sürecini başlatmıştır. Bu keşif sürecinde dünyada yeni kimliksel anlayışlar ortaya çıkarak çok kimliklilik gelişmiştir. Hem farklılık hem benzeşme sürecinin bir anlamda tahrip ettiği kültürel semboller üzerinde şekillenen çok kimliklilik olgusu bu itibarla “melez kimlikler” tartışmalarıyla ilişkilendirilebilir. Kültürel bir anlamlar üzerinden şekillenen melez kimlik olgusu bulanıklaşan değerler sistemi içinde yapılan adeta bir kolaj çalışmasıdır. Bu anlayış, iç içe geçmiş kültürel değerleri, öteki olmayan yabancıyı, saflığı bozulmuş bizi temsil etmektedir. Küreselleşmeyle giderek artan farklılıkların bir aradalığına yapılan vurgunun güçlenmesi sadece saflığı bozulmuş, iç içe geçmiş melez kimlik yapılarının değil aynı zamanda ilişki kurulan kültürel değerlerle birlikte orijinal kültürün değerlerine sadık kalınarak üretilen bu anlamda kültürel geçişliliğe imkân veren “treli” kimlik anlayışlarının varlığına yönelik tartışmalar da kaynaklık etmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni anlayışlar temelinde yerel, etnik, dini kimlikler gibi modernitenin baskı altına aldığı diğer kimlikler kendi özgünlükleriyle tanınmak için siyasi bir mücadele içine girmiştir. Bu durum dünya siyaset sahnesinde kimlik siyaseti adı verilen yeni bir olguyu ortaya çıkarmıştır. Kimlik siyaseti, özelinde ilişkili olduğu kimliğin temsiline ve çıkarlarına öncelik verdiği için ortaya çıktığı toplumlar içinde çeşitli düzeylerde çatışmalara ve kimlik sorunlarına yol açmıştır (Göktolga, 2013: 123-124).

Ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal dönüşümlerin kimlik algıları üzerinde yarattığı dönüştürücü etkiler yanında günümüzde iletişim ve enformasyon alanında yaşanan gelişmelerin de kimliksel düzlemde yaşanan değişimlerde önemli yeri vardır. İletişim ve enformasyon teknolojilerinin eriştiği imkânlar dünyada sınırları ortadan bir iletişim ağını mümkün kılmıştır. Bireyler bu ağ üzerinden birbirleri ile bağlanarak kendileriyle birlikte çevrelerini de etkilemişlerdir. Bireylerin üzerinde yer aldığı iletişim ağlarının yoğun, akışkan ve kontrolsüz durumu bireylerin kendilerine ve çevrelerine dönük algılarını bozarak bireysel ve kolektif kimlik tasarımlarını tahrip ederek kimliksizlik olgusunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Çalışmanın amacı, küreselleşmenin modern dönemde inşa edilmiş olan kimlikler üzerindeki etkilerini saptamaktır. Çalışmanın temel savı ise küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yeni değerlerin bireylerin zaman ve mekân algılarını bozduğu, modern kimliği aşındırarak birbirinden bağımsız, birbirini tamamlamayan, köksüz çoğul kimlerin oluşmasına neden olarak temelde bir kimliksizlik durumuna yol açtığıdır. Çalışmada öncelikle küreselleşme kavramı çeşitli boyutlarıyla dikkate alınarak açıklanacaktır. Daha sonra kimlik kavramı açıklanarak kimlik türlerine değinilecektir. Modern ve postmodern kimlik tanımlamaları yapılarak küreselleşme sürecinde modern kimliğin içinde bulunduğu kriz tartışılacaktır. Bu tartışmayı takiben “kimliksizlik” olgusu zaman ve mekân sıkışması ile postmodern kimlik algısı çerçevesinde açıklanacaktır.

Çalışma, nitel bir çalışma olarak yapılandırılmıştır. Çalışmada yöntem olarak literatür taraması ve doküman analizi benimsenmiştir. Konu kapsamında ilgili kaynaklar analiz edilmiştir. Ortaya çıkan veriler objektiflik kriterlerine

uygun şekilde derlenmiş, ilgili kaynaklara atıfta bulunulmuştur. Konu kapsamında belirlenen temaların birbiri ile ilişkisi nesnellik ilkesi çerçevesinde kurularak yorumlanmıştır.

2. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme özellikle 20.yy'ın son çeyreğinden itibaren tüm dünyayı derinden etkileyen ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal dönüşümleri teknolojik ve ekonomik gelişmelerle ilişkili olarak açıklamak üzere kullanılan bir kavramdır. Bu kapsamda küreselleşme gelişen iletişim ve enformatik teknolojileri üzerinden dünya uluslarının ekonomik, siyasi, kültürel, çevresel, finansal olarak birbirleri ile bağlandığı bir ağ olarak anlaşılabilir.

Dünya toplumlarının küresel ağlar üzerinde geliştirdikleri ulus üstü ilişkiler beraberinde IMF, WTO, UN gibi ulus üstü örgütleri ve BP, ExxonMobile gibi çok uluslu şirketleri ortaya çıkarmıştır. Ulus üstü bu oluşumlar zamanla ulus devletlerin egemenliklerini sınırlandırmış, sermayenin önündeki sınırları kaldırmış, toplumlar arası bağımlılık ilişkilerini geliştirmiş ve yerelliğin kapılarını küresel akımlara açmıştır. Bu durum toplumsal yaşamın yeni değerlere göre düzenlenmesine yönelik “dünya toplumu” gibi yeni sosyolojik bakış açılarını ortaya çıkarmıştır (Giddens, 2010: 21).

Dünyanın adeta “küresel bir köye” (McLuhan, 1962: 31) dönüştüğü yirminci yüzyılın sonlarında modern kapitalist sistemin içinde bulunduğu krizle birlikte dünya çapında mal ve hizmetlerin tedarikinde ve dağıtımında yaşanan hızlanma, kültürler arasında artan etkileşim ve finans sisteminde karşılıklı ilişkilerin gelişmesi küreselleşmenin bir süreç olarak dikkat çekmesine yol açtı (Atasoy, 2005: 136). Küreselleşmeyi, moderniteyle birlikte ortaya çıkan yeni değer, inanç, kurum ve örgütlere bir tepki ya da iletişim ve enformatik teknolojilerinde ortaya çıkan yeniliklerin toplumsal yapı üzerinde meydana getirdiği dönüşümler olarak tanımlamak doğru olsa da bu yaklaşım, küreselleşme sürecini 20.yy'ın başlarından itibaren günümüze kadar geçen bir zaman dilimi ile sınırladığı için eksik bir kabul olacaktır. Çünkü küreselleşmenin izlerini 15.yy'dan itibaren coğrafi keşifler sonrası Batı'nın dünyanın geri kalanıyla artan temasıyla başlayan 16.yy'dan sonra ise sömürgeciliğin kurumsallaşmasıyla devam eden süreçte bulmak mümkündür. Bu durum küreselleşmenin tarihi derinliği olan bir olgu olduğuna işaret etmektedir.

Küreselleşmenin coğrafi, ticari ve sömürgeleşme temelli olarak belirginleşmeye başladığı 16.yy'dan itibaren günümüzü de kapsayan süreçte iki temel tarihi evreden geçtiği söylenebilir (Yılmaz, 2004: 35). 19. yy'dan başlayarak I. Dünya Savaşı'na kadar devam eden “birinci evrede” teknolojik gelişmeleri sınai, askeri ve ulaşım alanlarına başarıyla uygulayan, serbest ticaret rejimine geçerek dünyada ticaret yarışı başlatan İngiltere başat aktördür. Küreselleşmenin “ikinci evresi” ise I. Dünya Savaşı'ndan başlayarak günümüzde de devam eden süreçtir. Dönemin en belirgin özelliği, teknolojik gelişmelerin endüstri ve iletişim alanlarına yoğun şekilde uygulanmasıdır. Bu dönemde Teknolojik girdilerin endüstriyel alanda uygulanmasıyla sermayenin artan karlılık oranları ve iletişim alanında ortaya çıkan gelişmelerle birlikte dünyanın ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal alanlarda yakınlaşması dikkat çeken gelişmelerdir (Yılmaz, 2004: 35-37). Küreselleşmenin ortaya çıkışının tarihsel arka planı olması ve kapitalist sistemin gelişim aşamalarına paralel olarak farklı görünüm kazanması, küreselleşmenin modern bir süreç olmaktan çok kapitalist gelişimin yeni bir evresi olarak da nitelendirilmesine imkân vermektedir (Hutchinson, 2008: 82-83).

Küreselleşmenin dünyayı küçülttüğü, birbirine yakınlaştırdığı ve ortaya çıkan yeni değerler üzerinden bir bütünleşme sağladığı anlayışıyla ilintili olarak; (Giddens, 2000: 3). Küreselleşen dünyada sermayenin ulusal ve uluslararası alanda geçmişle kıyaslandığından çok daha serbest ve geniş bir hareket alanına kavuştuğu söylenebilir. Sermayenin herhangi bir engel veya baskıyla karşılaşmadan uluslararası alanda rahat hareket etmesi neoliberal ekonomik ideolojilerle birleşince çok uluslu ya da ulus ötesi şirketler, dünya çapında siyasi aktörlere dönüşerek ulus devletler üzerinde baskı kurabilecek onların siyasi ve ekonomik süreçlerine müdahale edebilecek güce erişmiştir. Bu süreçte ekonomik açıdan güçlü, siyasi açıdan baskın olan ülkelerin kültürel açıdan da kendilerinden zayıf ülkeleri baskı altına alarak aralarında bir tahakküm ilişkisinin gelişmesi dikkat çekicidir (Selçuk, 2011: 192). Bauman da bu noktada, benzer şekilde, küreselleşmenin güçlü emperyalist devletlerin çıkarlarına hizmet eden, tek taraflı olarak toplumları türdeşleştirerek ayırmaştıran bir süreç olduğu görüşünü ifade etmiştir (Bauman, 2006: 8-9). Giddens da bu anlayışı destekleyecek şekilde, hâkim kültürlerin Batı dışı toplumları etkisi altına alarak onları kendine benzetmek üzere baskı altına aldığı ifade etmektedir (Giddens, 2010: 62-63). Bu kapsamda bugün dünya üzerinde siyasi ve ekonomik açıdan hâkim gücün Amerika olduğu göz önüne alınırsa küreselleşme “Amerikanlaşma” olarak nitelenebilir. Ancak burada “Amerikanlaşma” kavramının kullanılmasına dikkat edilmelidir. Amerikanlaşma, kullanımına göre kültürel ırkçılığı, kültürel benzeşmeyi ya da kültürel değişimi ifade edebilir. Kavramın algılanış şekli kullanımına göre değişkenlik gösterebilse de “Amerikanlaşma” olarak ifade edilen sürecin merkezinde kitle iletişim araçlarının olduğu ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin dünyada zaman ve mekân sıkışması olduğu açıktır. Giddens küresel ölçekte yaşanan bu durumu modernizmin doğal bir

uzantısı olarak kabul ederek, modernliğin doğal olarak küreselleştirici olduğunu belirtmektedir (Giddens, 2010a: 35).

Küreselleşme hususunda Robertson ise küreselleşmenin modern yapılar üzerinde meydana getirdiği etkilere dikkat çeker. Robertson'a göre küresel etkiler nedeniyle dünya siyasal sistemi ulus devletler arası ilişkiler sistemine dönüşmekte, kapitalist dünya ekonomisi oluşmakta, askeri dünya düzeni kurulurken uluslar arası işbölümü sanayinin yeni yüzü olmaktadır (Robertson, 1999: 229-231). Harvey, küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan değişimlerin dünya toplumları üzerindeki etkilerini "zaman ve mekân" sıkışması olarak tanımlamaktadır. Harvey, burada gelişen teknolojik imkânların birim zamanda yapılan işin veya kat edilen mesafenin önemli oranda arttığını buna karşılık olarak bu edimler için harcanan zamanın önemli oranda kısaldığını ifade etmektedir (Harvey, 2012: 271-272). Ancak Harvey'in zaman ve mekân sıkışması olarak tanımladığı hayatın akış hızının artması bireylerin kendileriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini sınırlandırmış, anlaşılır olmasını güçleştirmiştir. Morley ve Robins bu durumu "anlık ve derinliği olmayan bir dünyanın" ortaya çıkması olarak tanımlamaktadır. Bireyler artık bu noktada hızla akan, sınırları belli olmayan, muğlak, mekânsız bir düzlemde yaşadıkları anda sıkışmışlardır (Morley ve Robins, 2011: 175).

Küreselleşmeyle birlikte sınırların aşılması bireyler, kültürler ve uluslararasıdaki temasın yoğunlaşması, mekânın silikleşmesi, dünya genelinde küresel olanla yerel olanın bir arada olmasını mümkün kılmıştır. Bu durum, sosyal bilimlerde küresel ve yerelin etkileşiminden doğan yeni kültürel süreçlerin oluşumuna yönelik, "küyerelleşme" gibi yeni tartışmalara kaynaklık etmiştir (Robertson, 1995: 28). Bu yeni tartışmaların özünde yerel ve küresel olanın birlikteliği diyalektik bir süreç olarak işlemekte ve birbirlerini dönüştürdüğü yatmaktadır. (Özyurt, 2012: 263). Küreselin ve yerelin etkileşimi çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç içinde kimlik, uluslar, uluslararası kurum ve örgütler, kültürler, ekonomi, ekoloji, sivil toplum, siyaset gibi toplumsal yapıyı oluşturan birçok öğeyi barındırır (Ritzer ve Stepnisky, 2013: 228). Küreselleşme sürecinde sayısız değişkenin aynı anda etkileşim içinde bulunuyor olması, küreselleşmeyi sonucu belli olmayan bir toplama işlemine dönüştürmüştür. Bu işlemde toplam toplama yapana göre değişmekte ama toplamın toplamdaki her bir öğeyi etkileme gücü değişmemektedir.

Küreselleşme sürecinin öngörülemezlik durumu toplumları çeşitli risklere açık hale getirmektedir. Bireylerin ve toplumların küreselleşme sürecinde karşılaştıkları risklerden diğeri de küreselleşmenin bireylerin dünyayı algılama biçimlerini değiştirirken aynı zamanda algılanan özneyi de değiştirmesidir (Giddens, 2005: 51). Algılayan özne ile algılanan nesnenin birlikte değişimi bireyin hakkında karar verebileceği, uzlaşabileceği veya tanımlayarak bağ kurabileceği bir düzlemi imkânsızlaştırmaktadır. Bireylerin riskler ve belirsizlikler içeren mevcut toplumsal yapı ile bağları çözülmekte, çok kimlikli anlayışlar gelişmektedir. Aynı zamanda bu sürece tepki olarak alt kimlikler (etnik, dini, vb.) güçlenmektedir. Bu noktada küreselleşmeyle ortaya çıkan dönüşümlerin mevcut kimlikleri aşındıran etkileri olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin toplumsal yapı üzerinde özelde de kimlikler üzerindeki etkilerini analiz edebilmek için küreselleşmeyi oluşturan boyutların anlaşılması işlevsel olacaktır.

2.1. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşme tarihi derinliği olan ve toplumsal yapıyla ilişkili pek çok unsurun birbirleriyle etkileşiminden doğan ideolojik bir olgudur. Bu çerçevede küreselleşmeyi biçimlendiren teknolojik, ekonomik, sosyo kültürel ve siyasal olmak üzere dört farklı boyuttan söz edilebilir.

2.1.1. Teknolojik Boyut

Tarihsel süreç içinde teknolojik alanda ortaya çıkan yenilikler toplumsal yapıyı etkileyen bir dizi sürecin tetikleyicisi ve sürdürücüsü olmuştur. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren iletişim ve enformasyon teknolojilerinde ortaya çıkan yenilikler, dünyada zaman ve mekân kavramlarının yeniden yorumlanmasına dair tartışmaları gündeme getirmiştir. Aynı zamanda finans sektörü başta olmak üzere ekonomi, siyaset ve kültür de teknolojik girdilerden önemli oranda etkilenmiştir. Endüstri alanında uygulama alanı bulan gelişmiş otomasyon teknolojileri ve akıllı yazılım temelli gelişmeler iş organizasyonlarında ve üretim biçimleri üzerinde kapsamlı değişimler yaratmıştır. Değişimle birlikte ortaya çıkan yeni üretim ve büyüme modelinde ileri teknoloji uygulamaları, bilgi üretimine yatırımların artması, nitelikli iş gücü ve esnek üretim modelleri merkezi bir konumdadır.

Teknolojik gelişmelerin yatırım ve üretim alanına yoğun şekilde uygulanmasıyla birlikte iş organizasyonlarının, pazarlama biçimlerinin ve üretim anlayışlarının dünya çapında ortaya çıkan yeni değerlere göre yeniden organize edilmesi istihdamın ve tüketimin de yapısını değiştirmiştir. Esnek, bilgisayar kontrollü otomatik üretim biçimlerinin endüstride yaygın kullanım alanı bulması ekonomik anlamda verimlilikte ve karlılıkta önemli oranda artış sağlamış olsa da başta istihdam sorunları olmak üzere yeni birçok soruna kaynaklık etmiştir.

2.1.2. Ekonomik Boyut

Küreselleşmenin ekonomik boyutu teknolojik gelişmelerin etkisiyle üretim ve ticaret biçimlerinde meydana gelen değişmelerle birlikte dünya ekonomik sisteminin tek pazar ekonomisine doğru evrilmesiyle ilişkili olarak ele alınabilir (Karluk, 1996: 209-2011). Dünyada ekonomik ilişkilerin tek pazar anlayışına uygun olarak yeniden yapılanma sürecinde dünya ulusları arasında ekonomik ilişkilerinin giderek yoğunlaştığı, ülkelerin birbirine giderek daha fazla yakınlaştığı ve aralarındaki bağımlılık ilişkilerinin yoğunlaştığı görülmektedir (Aktan, 2002: 2). Bu noktada küreselleşmenin ekonomik arka planını oluşturan neo liberalizmin yapılanma ölçeği olan kentlerin ayrı bir önem kazandığını söylemek yanlış olmaz. Küreselleşmenin temel aktörü haline gelen kentler, yeni üretim tekniklerinin uygulandığı, uzmanlaşmanın arttığı, gelir dağılımdaki adaletsizliğin derinleştiği, emeğin güvencesizleştiği ve değersizleştiği, yoksulluğun mekânda kamufle edildiği, yabancılaştırmanın, aidiyetsizliğin ve bireciliğin meşrulaştığı alanlar olarak dikkat çekmektedir.

Ekonomiyi oluşturan eko sistemin tüm unsurlarının küreselleşme sürecinde kazandığı yeni biçimde uluslararası şirketlerin işlevi dikkat çekicidir. Bu şirketler sermaye hareketleriyle, yeni üretim ideolojilerini dünyaya yayılmasına aracılık etmeleriyle, ulus devletlerin siyasi ve ekonomik egemenlik alanlarını daraltabilecek bir güce erişmeleriyle sadece küresel değişimlerden ekilen bir aktör olmaktan çıkarak küresel değişimi yönlendiren, hızlandıran ve biçimlendiren bir konuma gelmişlerdir.

Ulus ötesi şirketlerin dünya pazarında aynı anda faaliyet göstermeleri, küresel rekabeti şiddetlendirmiştir. Küresel rekabetin hızı ve yoğunluğu dünya piyasalarını zaman ve mekân açısından daraltmıştır. Bu durum, ulus ötesi veya çok uluslu şirketlerin sermaye yapısının dağılık mimarisi ile birleşince merkezsiz ya da çok merkezli şirket oluşumları gündeme gelmiştir (Marley ve Robins, 2011: 153). Sermayenin daha rahat ve hızlı yer değiştirebilmesine olanak tanıyan bu durum sermayeye yatırım kolaylıkları sağlamakla birlikte sermayenin kontrol edilemez, ön görülemez ve sadece kazanca endeksli hareketleri emek piyasası ve ulus devletlerin ekonomi politikaları üzerinde ciddi riskler ve belirsizlikler oluşturmuştur (Özyurt, 2012: 64-65). Çok uluslu ya da ulus üstü şirketlerin çıkarlarını korumak ve neoliberal ekonominin ideolojik alt yapısını yamak amacıyla kurulmuş olan IMF (Uluslararası Para Fonu), WTO (Dünya Ticaret Örgütü) gibi uluslararası örgütlerde çok uluslu şirketleri ekonomik, siyasi ve ticari anlamda destekleyerek küresel-neoliberal politikaların dünya üzerinde egemen olmasına katkı sağlamaktadır (Aktan, 2002: 2-3).

2.1.3. Siyasal Boyut

Küreselleşmenin siyasal boyutu, dünya üzerindeki siyasi ilişkilerin genişleyerek tüm devletleri içine alması ve siyasi ilişkilerin bölgesel ve uluslararası örgütlerinde katılımıyla yeniden düzenlenmesi olarak tanımlanabilir (Keyman, 2000: 23-24). Modern dönemin temel siyasi birimleri ulus devletlerdir. Ulus devletler, ulusal kimlik, ortak aidiyetler ve çıkarlar temelinde birbirine bağlanmış bireylerden oluşan siyasi oluşumlardır (İçduygu, 1995: 118). Ulus devletlerin küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni sorunları çözüme ya da yeni ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaları beraberinde ulusların uluslararası ölçekte siyasi örgüt ve organizasyonlarla işbirlikleri geliştirerek egemenliklerini korumaya dönük yeni çözümler geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu kapsamda ulus devletlerin işlevlerinde ortaya çıkan farklılaşma ve bazı alanlarda yaşadıkları egemenlik kaybı, ulus devletin ve ulus devleti meşruiyetine dayanak olan kavramların sorgulanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu kapsamda devlet, vatandaş, toplum ve birey anlayışları insan hakları, evrensel ilkeler, özgürlük, demokrasi kavramları ışığında yeniden ele alınmıştır. Devletin yetki alanlarının kısıtlanması, yerel yönetimlerin güçlenmesi, yönetimin şeffaf ve denetlenebilir olarak yapılandırılması, demokrasinin tüm topluma işlevselliğinin artırılması gibi anlayışlar bu süreçte biçimlenmiştir (Aktel, 2001: 199-200).

Küreselleşmeyle birlikte evrensel değerlerin uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde odak noktası haline gelmesiyle birlikte hukuk ve insan haklarına ilişkin değerler ulus üstü kurumların güvencesinde takip edilen uluslararası hukuk açısından zorlayıcı baskı mekanizmalarına işlerlik kazandıran unsurlar olmuştur. Bu mekanizmalar ulus devletlerin iç işlerini küresel sistem içindeki hegemonik aktörlerin müdahalesine açık hale getirmiştir (Özyurt, 2012: 69-71). Bu durum devletlerin egemenliklerinin iç ve dış sınırlarını aynı anda belirsizleştirdiği için toplumsal yapı içinde değer ve anlam kaybına yol açarak toplumsal yapının bireye güven vermeyen muğlak bir görünüm kazanmasına neden olmaktadır (Falk, 2005: 65-66). Bu bağlamda küreselleşen dünyada siyasal alanda ortaya çıkan sorunların ulus devlet ve küresel çıkar odakları arasındaki çatışmalardan kaynaklandığı söylenebilir.

2.1.4. Sosyo Kültürel Boyut

Kültür insanların tarih boyunca toplumsal yaşam içinde ürettikleri maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Kültür, insanların ve toplumların yaşam deneyimleri içinde şekillenen, tarihsel bir arka planı olan dinamik, birikimli bir süreçtir. Toplumların yaşam deneyimleri farklılaştıkça ürettikleri kültürde farklılaşmaktadır.

Küreselleşme sürecinde kültüre ilişkin farklı tanımlamalar yapılabilir olsa da kültürün, küreselleşme sürecinde iletişim teknolojileri ve medya kanalları üzerinden yayılan değerlerin karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan ulus üstü değerleri kapsayacak şekilde ifade edilmesi genel kabul gören bir yaklaşımdır (Tomlinson, 2001: 37-38).

Küreselleşme sürecinde toplumların birbirleriyle kurdukları etkileşimin yoğunlaşması, toplumların tüketim alışkanlıkları, giyim şekilleri, düşünme biçimleri gibi temel sosyal alanlarda birbirlerine benzemeler tutum ve alışkanlıklar geliştirmelerine neden olmuştur. Ancak bu benzeşme beraberinde yerel olanla küresel olan arasında çatışmaların gelişmesine zemin hazırlamıştır (Huntington, 1996).

Kültürlerin benzeşmesi ya da homojenleşmesinin küresel sistem içindeki diğer bir yüzü ise kültürün ticarileşmesidir. Kültürel emperyalizm olarak da adlandırabileceğimiz bu süreçte insanların tüketim, eğlence, zevk ve alışkanlıkları küresel sistem içinde ekonomik ve siyasi açıdan güçlü, egemen ülkenin kültürüne benzetilmektedir. Ritzer bu durumu toplumların “McDonalddlaştırılması” olarak adlandırırken sürecin arka planında küresel sermayenin kâr marjını artırmayı hedefleyen stratejik, ekonomik düşüncelerin olduğunu ifade eder (Ritzer, 2010: 102). Fukuyama da Batılı değerlerin, özünde Amerikan değerlerinin, dünya kültürüne hâkim olmasını, serbest piyasa anlayışının dünya ekonomik sistemine yayılması olarak değerlendirir (akt Sterger, 2013: 105). Ancak toplumların McDonalddlaş(tırıl)ması toplumların kültürlerine yönelik ekonomik ya da ticari bir eylem, durum değildir. Bu süreç aynı zamanda modern dünya merkezli toplumsal, kültürel, sosyal ve bireysel hedefleri olan bir tasarımdır. Toplumların verimlilik, akılcılık, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik ve denetlenebilirlik paradigmaları temelinde organizasyonunu içermektedir (Ritzer, 1998: 152). Toplumsal yapının tamamının dönüşümünü hedefleyen bu anlayışın aynı zamanda öznenin de dönüştürülmesini içerdiği açıktır. Robertson, küreselleşmenin kültür boyutunda tek tipleşmenin ya da kültürel asimilasyonun tek seçenek olmadığını ifade etmiştir. Robertson’a göre küresel kültürle etkileşime giren yerel kültürler küresel değerlerden etkilenerek yok olmadan yeni kültürel biçimler oluşturabilmektedirler (Robertson, 1999: 106).

Küreselleşme sürecinde kültürlerin birbirleri ile etkileşimin arttığı açıktır. Küresel ölçekte kültürler arasında yoğunlaşan etkileşimler yerel kültürlerle kendilerini özgünlükleriyle ifade edebilecekleri çeşitli imkânlar yaratmıştır. Yerel kültürler için ilk bakışta avantajlı gibi görünen bu durum, aynı zamanda egemen kültüre de diğer kültürleri baskı altına alabilecek alternatif kanallar açtığı için toplumsal yapılar içindeki kültürel çatışmaları derinleştirmiştir (Short ve Kim, 1999: 77). Benzeşme ve farklılaşmanın aynı anda yaşandığı bu süreç küresel ölçekte bir kimlik sorununu ortaya çıkardığı gibi kültürel çatışmalar temelinde kimlik siyasetinin gelişmesine ve mikro milliyetçiliklerin canlanmasına neden olarak mevcut kimlik temelli sorunları derinleştirmiştir (Appadurai, 1996: 37-39).

2.2. Küreselleşmenin Sonuçları

Küreselleşme dünyada insan ve toplumları çok yönlü olarak değişime uğratan süreçtir. Bu sürecin içinde yer alan taraflar küresel değişimden etkilendikleri gibi küreselleşme adı verilen ideolojinin gelişimini etkilemektedir. Küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni değer ve olguların dünya toplumsal sistemine olumlu ve olumsuz etkileri olduğu açıktır. Bu kapsamda, yeni iş sahalarının açılmasını, istihdamın imkânlarının genişlemesini, gelişen iletişim olanaklarını, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akışının artmasını, eğitim olanaklarının genişlemesini, ülkeler arasında artan işbirlikleri ve etkileşimin dünya barışına katkı sağlamasını küreselleşmenin olumlu etkileri olarak söylenebilir. Küreselleşmenin olumsuz sonuçları olarak ise, çok uluslu şirketlerin küresel pazar egemenliği neticesinde yeni bir sömürü düzeninin oluşmasını, artan rekabet ve eşitsiz istihdamın emeğin ucuzlaşmasına, gelir dağılımında adaletsizliklere yol açmasını, artan işsizlik oranları yanında artan güvencesiz çalışma koşullarını, zengin ve güçlü devletlerin küresel dönüşümden daha fazla yararlanmalarını, sermayenin serbestliği ve kontrolsüzlüğünün yarattığı risklerin ve finansal krizlerin dünya piyasalarını etkilemesini, kültürel emperyalizmin dünya kültürlerini aşındırmasını saymak mümkündür.

3. BİR KAVRAM OLARAK KİMLİK

İnsana özgü bir kavram olarak kimlik, bireyin kendini tanıması ve tanıtmaları ile ilgilidir. Bireyin kim olduğuna dair algılarının bütünü ve “ben kimim” sorusuna verdiği cevabın içeriğidir (Aydoğdu, 2004: 117). Kimlik, bireyin kendine dönük algılarını içeren içsel bir süreç olduğu kadar bireyin çevresinden elde ettiği bilgileri yorumlamasıyla

oluşturduğu referansların işlenmesine dayanan çok boyutlu bir inşadır. Bu kapsamda kimlik, “toplumsal ve bireysel kategorileri içine alan anlamlı ve dinamik öğeleri içeren karmaşık bir örüntüdür.” (Erekmeççi, 2020: 17). Maalouf’a göre kimlik, bireyi kimseye benzemez yapan birçok öğeden oluşan yapıdır. Kimlikleri oluşturan öğeler her bir bireyde aynı olmasına karşın bu öğeler her bir bireyde farklı tonlarda bir araya gelmektedir (Maalouf, 2008: 9).

Kimliğin ne olduğuna, nasıl oluştuğuna ilişkin akademik çalışmalar ve tartışmalar 20.yy’ın başında modernitenin ortaya çıkışıyla birlikte yoğunluk kazanmıştır. Bu kapsamda kimliğin oluşumuna ilişkin biri öznelci diğer, nesnelci olmak üzere iki temel yaklaşım gelişmiştir. “Öznelci yaklaşımda” kimlik oluşumuna yönelik açıklamalarda psikolojik yön baskındır. Kimlik edinim sürecinde bireyin içsel yapısına vurgu yapılarak kimliğin görece sabit bir yapı olarak açıklanması dair hâkim bir anlayış söz konusudur (Aydoğdu, 2004: 118). Kimliğin açıklanmasına yönelik diğer bir yaklaşım ise “nesnelci” yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, kimlik içsel dinamiklerle birlikte dışsal dinamiklerin karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan nispeten tutarlı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Aydoğdu, 2004: 119). Günümüzde kimliğin oluşuma dair genel kabul gören yaklaşımın ağırlıklı olarak nesnelci yaklaşım olduğunu söylenebilir. Kimliğin nesnelci yorumuna göre kimlikler kim olduğumuza ilişkin algılarımızın yanı sıra cinsiyetimiz, içinde yaşadığımız çevre, kültür, ulus gibi değişkenlerin etkileşimiyle şekillenmektedir.

Kimliğin ne olduğuna dair yapılan açıklamalar incelendiğinde kimliğin aslında bir anlam inşa faaliyeti olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta bireyin kendi için anlamlı olanı inşa ederken bu kapsam dışında kalanları da tanımlamış olmasıdır. Bu nedenle farklılıklar ve farklı olanın tanımlanması kimlik üretiminin kritik bir parçasıdır (Connolly, 1991: 24). Kimlik inşasının zorunlu olarak ötekini yaratması kimliğin kapsayıcı, birleştirici bir özelliğinin yanında dışlayıcı, ayırmaştırıcı bir özelliğinin de olduğunu ortaya koymaktadır.

Modern dönemde ortaya çıkan ulus devletler; akıcılığı, rasyonaliteyi, türdeşliği temel alan modern kimlik anlayışının yasal düzenlemelerle desteklenmiş hali olan vatandaşlık anlayışıyla desteklenen ulusal kimlikler üzerinde şekillenmiştir. Bu kurgu toplumsal yapı içinde olabildiğince türdeş, olabildiğinde farklılıkları bastıran modern sosyal mühendislik projelerinin bir sonucudur. Farklılıkların ortadan kaldırılması ve olabildiğinde türdeş toplum yaratma hedefi ile tasarlanan modern dönemin ulusal kimlikleri toplum içinde mevcut olan farklılıklar için bir baskı aracı olmuştur. Bu durum, kendini, kendi özgünlükleri çerçevesinde ifade etmek isteyen ya da hâkim kültür içinde erimek istemeye diğer kimlikler tarafından tehdit olarak algılanarak ulusal kimlik anlayışına karşı tepkiler geliştirmiştir. Bu tepkiler küreselleşmeyle birlikte artış eğilimi göstermiştir. Küreselleşmenin modern değerleri ve yapıları aşındıran, türdeşlik yerine farklılıkların bir aradalığını öneren ideolojisi ulusal kimlikler içinde eritilmek istenen öteki kimliğinin “modern biz” den kopuşunu hızlandırmıştır (Keyman, 2000a: 27).

Küreselleşme sürecinde toplumsal yapılar içindeki farklılıkların yüceltilmesiyle birlikte kimliklerin kendi meşruiyetlerini ve güvenliklerini sağlamak için ürettikleri pratikler, ötekinin bastırılmasına dair fikir, politika ve eylemleri içermektedir. Bu anlayışa dayalı olarak harekete geçen gruplar, dünyada kimlik temelli çatışmaları, siyasal istikrarsızlıkları ve toplumsal gerilimleri beslemektedir. Küresel ölçekte yaşanan bu istikrarsızlıklar ve gerilimler kimlik sorunu olarak anlaşılabilir. Günümüz dünyasında kimliğin bir soru olarak ortaya çıkmasında modernizm, postmodernizm, yenedünya düzeni gibi yaklaşım veya modellerin gelişimi ile ortaya çıkan değişimlerin etkili olduğu söylenebilir (Aydoğdu, 2004: 129).

Tanımak, tanınmak ve tanımlamak bir kimliğin varoluşsal özellikleridir. Bu varoluşun dışı vurumu bireylerin ve toplumların çevreleriyle etkileşimlerinden doğan deneyimlere göre şekillenir. Toplumlar geliştikçe ve karmaşılaştıkça elde edilen deneyimler de değiştiği için kimliğin anlamı ve ona yüklenen değerler de değişir. Geleneksel dönemde kimlik, içinde yaşanan aile, soy, ırk, cemaat, grup gibi topluluklarla özdeş olarak algılanırken modernizmle birlikte kimliğin öznesi bireyin kendisi olmuştur. Modern yaşamın karmaşık iş ve sosyal yaşam örüntüleri içinde aynı zaman dilimi içinde farklı statülerde bulunması gereken modern birey bu soruna çoklu kimlikler üreterek tepki vermiştir. Modern yaşam, kimliklere çoklu ve akışkan bir görünüm kazandırmıştır (Möngü, 2013: 33). Kamusal alanda çoklu kimliklerin ve farklılıkların kimliksel düzlemde görünürlüklerini arttıran küresel kültür, toplumsal yaşantının farklı alanlarında kimlikleri dağıtmakta, farklılaştırmakta ve çakıştırmaktadır (Laclau, 2012: 11). Toplumda kimliksel düzeyde yaşanan etkileşimle yeni kimlik anlayışlarının yanı sıra yeni değerlere göre organize edilmiş kimlikler arası etkileşim düzeyleri de ortaya çıkmaktadır. Toplumda kimliklerin kendi özgünlükleriyle temsil edilmesine dayanan mücadeleleri içeren kimlik siyaseti, kimliksel etkileşim sürecinde ortaya çıkan yeni bir siyasi hareket biçimi olarak dikkat çekmektedir. Toplumda kimliksel hak mücadelesi şeklinde ortaya çıkan yeni tip sosyal hareketler modern dönemde yaşanan kimlik sorunlarının aynı zamanda siyasi bir boyut kazandığına da işaret eden bir göstergedir. Modern dönemin kimlik sorunu olarak formüle edilen bu olgu, modernitenin kimlikleri homojenize edip bir üst kimlikte birleştirme anlayışı karşısında toplumsal grupların kendine

özgü kimlikleri ile tanınma ve grup aidiyetleri temelinde bir arada kalma iradelerinin siyasi eyleme dönüşmüş halidir.

Günümüzde yaşanan zaman ve mekân sıkışması, sınırların aşınması, kimlik siyasetinin yaygınlaşması, küresel değişimle birlikte toplumlar ve bireylerin geleceklere yönelik belirsizlik, güvensizlik ve risk algısının güçlenmesi küresel düzeyde ortaya çıkan kimlik sorununun temel öğeleridir.

3.1. Bir Aidiyet Biçimi Olarak Bireysel ve Kolektif Kimlikler

Kimlikler insan varoluşunun bireysel ve toplumsal düzlemde ayrılmaz bir parçasıdır. Bireylerin kendilerini tanımlama biçimleri olarak öznel ve benzersiz olsalar da toplumsal yaşamın ürünleri olmaları itibariyle kolektif ilişkileri içerdikleri için aynı zamanda türdeş, homojen bir görünümüleri vardır.

3.1.1. Bireysel Kimlik

Bireysel kimlik bireyin kendine dönük algılarından oluşan bir farkındalık biçimidir. Temeli bireylerin kendi öz kişiliği hakkında sahip oldukları zihinsel temsilleri kapsayan “benlik” algısına dayanır (Bilgin, 1994: 224). Bireysel kimlik, bireyin sahip olduğu farklı kimliklerle iç içe olan katmanlı bir yapıdır. Toplumu, çevremizi, ilişki kurduğumuz diğerlerini nasıl anladığımızı ve “öteki” ile farklarımızı nasıl tanımladığımızı içerir. Bireyin kimliksel düzeyde içselleştirdiği bu referansların şekillenmesinde bireyin dinsel, ırksal, etnik, milli gruplarla olan bağları ön plandadır (Larrin, 1995: 212). Bu kapsamda bireysel kimlikler, dışa vurum olarak kişisel tercihleri yansıtan tutumlar olarak algılansa da oluşumları itibariyle toplumsal temelli yapılar oldukları gözden kaçmamalıdır (Johnson, Lorana ve Gusfriend, 1999: 143-144).

3.1.2. Kolektif Kimlik

Kimliğin toplumsal boyutu olan kolektif kimlik, bireyin bir toplumsal grupta kendini özdeşleştirilmesiyle oluşur. Ancak kolektif kimlik bireysel ilişkilerin ve anlamların ötesinde bir kolektif yapının diğer kolektif yapılarla komüniter ilişkisi bağlamında ortaya çıkar. Bu nedenle kolektif kimlikler durumsal olmayıp bir süreci yansıtmaktadır (Bilgin, 1994: 53). Kolektif kimlikler içerdikleri aidiyet bağının niteliğine göre dinsel, etnik veya ulusal karakterli olabilirler. Kolektif yapılar, tarihsel süreklilik içinde toplumsal grubun anılarını, değerlerini, inanç ve sembollerini kapsayan oluşumlardır. Kolektif kimliklerin biçimlenme sürecinde her bir grubun yaşam deneyimlerinin biricikliği düşünüldüğünde kolektif kimliklerin farklılıklar temelinde inşa edilmiş oldukları söylenebilir (Karaduman, 2010: 2888). Laclau da benzer şekilde kolektif kimliklerin farklılık temelli inşasının kimliklerin özgünlüğü ve tanınabilir olması açısından bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir (Laclau, 2000). Kimlik temsillerinin yaratılmasında ortaya çıkan bu zorunluluk zaman içinde grubun üzerinde yaşadığı alanın sınırlarının belirlenmesinde ve bu alan dışında kalanların “öteki” olarak işaretleyerek “biz” ve “öteki” ayırımına süreklilik kazandırmıştır (Morley ve Robins, 2011: 106-107).

Kolektif kimliğin toplumsal yapıda kendini “ötekine” göre konumlandırması ve kendi sınırları içinde tanınma çabası modernliğin evrenselci türdeş ideolojisine bir tepki olarak da okunabilir. Kolektif kimliklerin özgünlüklerinin modernist anlayışlar temelinde üst kimlikler içinde eritilmesine dönük politikaların odağında yer alması, kolektif kimliklerin sürece tepki oluşturmalarının gerekçesidir (Bilgin, 1994: 105).

Kolektif kimlik, kendini oluşturan toplumsal aktörlerin deneyim ve değerlerinin bileşkesi olarak biçimlendikten sonra kendi üzerinde düşünen, bilinçli bir harekete dönüşmektedir. Bu bakımdan kolektif kimlik, içinde bulunduğu zamana ve şartlara göre biçim değiştirebilen dinamik bir örüntüdür (Johnson vd. , 1999: 147). Bu kapsamda kolektif kimlik algıları küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yeni değerler, düşünce akımları ve etkileşim biçimlerine göre başta öznellik duygusunun güçlenmesi, grup kimliğinin siyasileşmesi gibi yeni değerler kazanmıştır (Bilgin, 1994: 53). Bunun yanında küreselleşme sürecinde dünya çapında yaşanan finansal krizler, kapitalist sistemin bunalımları, ulus devletlerin zayıflaması, siyasal çatışma ve belirsizlikler nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımı gibi nedenler bireylerin güvenli liman olarak kolektif kimlikliklerine sığınmalarına neden olarak bireysel kimliklerin grup kimlikleri temelinde erimesine yol açmıştır.

4. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KİMLİĞİN GÖRÜNÜMLERİ

İnsani varoluşun temel bileşeni olan kimlikler aynı zamanda insanı toplumsal yönünün bir parçasıdır. Bireylerin ve toplumların yaşam deneyimlerini bir bileşkesi olan kimlikler içinde bulunula zamanın ve mekânın şartlarına göre biçim alır. Wagner de bu düzlemde tarihsel süreç içinde ortaya çıkan büyük dönüşümlerin hem bireysel hem de kolektif kimlik algılarında köklü değişimlere neden olduğuna dikkat çekmiştir (Wagner, 1996: 93). Bu kapsamda insanlığın yakın geçmişte yaşadığı modern devrimle birlikte günümüzde modernite içinde yaşanan dönüşüm sürecinin bireysel ve toplumsal kimlik algıları üzerinde köklü değişimlere neden olduğu ve dönüşümün kültürel,

sosyal ve siyasal açıdan önemli sonuçları olduğu söylenebilir. Bu sorunların anlaşılmasında kimliğin küreselleşme sürecinde kimliksel durumun analiz edilmesi işlevsel olacaktır.

4.1. Modern Kimlik

Modernite, Aydınlanma Çağı, Rönesans, Reform Hareketleri, Sanayi Devrimi ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak gelişen ideolojik yaklaşımları biçimlendirdiği kurumları ve davranış biçimlerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Moderniteyle birlikte ortaya çıkan yenilikler dünyada büyük dönüşümlere neden olmuştur (Uluç, 2013: 192).

Geleneksel dönemde kurumlar ve toplumsal yapılar meşruluğunu tanrıdan aldıkları için varlıkları ezeli olmanın yanı sıra sorgulanamazlardı. Geleneksel dönemde kimlik anlayışı ise üzerinde düşünülmesine gerek bile olmayan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda kimlikler içinde bulunulan grubun, ailenin aidiyetini yansıtır; doğuştan kazanılırdı (Kellner, 2001: 195). Moderniteyle birlikte toplumsal yapı birey odaklı yeniden tanımlandı. Bu temelde rasyonalite ve akılçılık toplumsal yapının düzenlenmesinde merkezi bir rol oynadı. Modern dönemde kimliğin inşasında bireyin kendisi özne haline gelmiştir. Modern kimliğin inşasında içinde bulunulan toplumla aidiyet ilişkileri temelinde kurulan karşılıklı ilişkiler belirleyicidir (Karaduman, 2010: 2890).

Modern anlayışta kimlik, değişken, çok boyutlu, bireysel ve pragmatik anlayışın ürünüdür (Kellner, 2001: 195). Bireyin akılcı, özgür tercihlerinin sonucu olduğu için mutlak bir kesinliği yoktur. Bireysel ve toplumsal ilişkilerin tatmin derecesine göre değer kazanır ya da terk edilir. Kimliğin müphemliği onu “özelliiksiz” hale getirir (Bilgin, 1994: 46). Moderniteyle birlikte aklın araçsallığı üzerinden inşa edilen kimlik, bireye özgür iradesine dayalı seçimler yapma fırsatı tanısa da modern dönemin akışkanlığı, seçeneklerin çokluğu ve tüketilebilirliği bireyi sürekli seçimler yapmaya zorlayarak ahlaki ya da ruhani bir amaca sahip olmasını engellenmektedir. Bu durum, bireyi kendine ve topluma yabancılaştırırken kimliğin de köksüzleştirmektedir (Harvey, 2012: 56-57).

Modern dönemde birey, kendinin ve toplumun yabancıları haline gelmiştir. Bu yüzden kendisiyle ve içinde bulunduğu toplumla duygusal ve derin bağlar kuramaz (Foucault, 2000: 24-27). Modern bireyin yaşadığı bu sorun, anlam yitimi, amaçsızlık, geçicilik, akıntı ve değişim gibi başka kimliksel sorunlara da yol açmaktadır (Harvey, 2012: 33). Modern dünyada yaşanan kimlik temelli bu sorunlar bireylerin birbirleriyle kurdukları ilişkileri nesnel, rasyonel, araçsal ve duygusuz hale getirmektedir. Toplumda bu ilişkilerin yayılması ve derinliğinin artması bireylerin öz kimliklerine dair farkındalıklarını kaybetme riskini attırmaktadır (Simmel, 2009: 93-100).

Modern dünyanın akışkanlığı, değişkenliği ve hızı modern bireyin sabit bir kimlik inşa etmesini imkânsızlaştırmaktadır. Ancak bu durum, bireylerin bir kimliğe duydukları ihtiyacı ortadan kaldırmamaktadır. Modernite, bireyin bu ihtiyacı “öteki” nin icadıyla çözüm üretmiştir. Modern dönemde durduğu yerden kendini ve çevresini tanımlamakta zorlanan birey, kendine benzemeyen ötekinin bilgisiyyle hem kendi sınırlarını çizmekte hem kendi sınırları içinde kalan diğerleriyle bir araya gelerek kolektif kimlikler oluşturmaktadır (Morley ve Robins, 2011: 48). Bu kapsamda birey bir kimlik sahibi olmakla beraber hala kendi özgünlüğünün bilgisinden uzaktır. Bu nedenle kendini tanıtmak için “ötekinin” tanımına ihtiyaç duyar. Burada öteki uzak durulan ama göz önünden ayrılmayıp. Bireyin dışlanan öteki ile aynı mekân paylaşması özünde iletişim sorununa işaret eden bir durumdur. “Öteki”nin iletişim kurulmayan, izlenilen durumunun tersi de toplumda aynı anda gerçekleşen bir süreçtir (Möngü, 2013: 33). İletişimsiz etkileşime dayanan bu süreç, tarihten, değerlerden duygulardan yoksun olduğu için izleyen ve izleyenin kimliğine bir değer veya anlam katmaz. Bu ikili arasındaki ilişki, öznesizlik ve kimliksizlik üzerine kuruludur ve bu temelde sürdürülür (Aydoğdu, 2004: 135).

Modern dönemde yaşanan kimlik sorunu sadece kimliğin inşasında kullanılan kaynakların müphemliğinden kaynaklı değildir. Bu dönemde kimliğin yorumlanması ve başkalarına aktarılması da ayrı bir sorundur. Modern dönem bireyi geleneksel bağlarından kopararak ona seçim yapabilme özgürlüğünü vermiştir. Ancak bireyin seçim yapabileceği unsurların kendi denetimine tabii olmaması bireyi modern bir tahakküme mahkûm etmektedir. Bu tahakküm ilişkisinin meşrulaştırılması modern dönemde “vatandaş” kimliğinin topluma empoze edilmesiyle gerçekleştirilmektedir. “Vatandaş” lık ile farklılıklar erilmekte, bireye yüklenen yasal hak ve sorumluluklarla da özgürlüklerin bir kısmından gönüllü olarak vazgeçilesi sağlanmaktadır (Karaca, 2011: 37). Modernitenin kimlikler üzerinde farklı araçlarla kurduğu baskının başka bir sonucu ise kimlik siyasetidir. Modernitenin farklılıkları eritmek amacıyla geliştirdiği politikalar karşısında kendi özgünlükleri ile temsil edilmek isteyen kolektif grupların kimliklerinin siyasallaşarak bu temelde harekete geçmesi şeklinde özetlenebilecek kimlik siyaseti, toplumda kimliklerin karşı karşıya gelmesine neden olarak kimliksel düzlemde sorunlara yol açmıştır. Bu kapsamda bireylerin yaşamlarını kontrol eden bir üst aklın varlığının farklı kimliklerin, değerlerin ve anlayışların kamusal alanda temsilini sınırlandırarak toplumsal yapı içinde gerilimler ürettiği söylenebilir.

Moderniteyle birlikte dünya çapında değişen değerler, farklılaşan üretim biçimleri ve gelişen yeni işbölümleri bireylerin toplumsal yaşamda üstlenmesi gereken rol ve sorumlulukların sayısını arttırmıştır. Modern birey, yaşamını kuşatan yeni sorumluluklar ve üstlendiği rollerin yoğunluğu karşısında parçalanmış ve kimlik sorunları ortaya çıkmıştır (Karaduman, 2010: 2896).

4.2. Postmodern Kimlik

Postmodernite, moderniteyle başlayan endüstriyel, kültürel ve siyasal dönüşümlerin günümüzdeki evrimini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Toplum bilimciler “postmodernite” nin yeni bir durum olduğunu kabul etseler de bu durumun modernliğin yeni bir evresi mi yoksa modernlik sonrası bir durum mu olduğu hususunda aralarında bir uzlaşma yoktur (Möngü, 2013). Ancak, postmodernitenin modernite içinde ortaya çıktığı, modern değerlerin, yapıların, olguların ve anlayışların sorgulanarak onların yıkılmasına dayanan bir proje olduğu söylenebilir (Duman, 2009: 590). Giddens, Postmodern dönemi modernliğin günümüzün değişen şartlarına uygun olarak kendini yenilemiş, değiştirmiş hali olarak yorumlamaktadır (Akt. Özyurt, 2012: 188). Baudrillard, Jameson ve Lyotard ise Postmodern durumu modern düzenden çıkış ve post endüstriyellemeye yönelik bir hareket olarak tanımlamaktadır (Featherstone, 2013: 23).

Postmodernitenin dünyada ortaya çıkardığı yeni değerlerin modern yapı ve değerlere saldırarak onları çözmeye başlaması, toplumda mevcut kurum, örgüt ve değerlere karşı güvensizlik duygusu ortaya çıkarmasına karşılık bir özgürlük ortamı da yaratmıştır (Burke, 2014: 177-178). Postmodern düşünce modern kuramları eleştirmekte, bütün içinden parçaları ön plana çıkarmakta, büyük anlatıları yıkmakta, yerelliği kutsamakta, farklılıkları kışkırtmaktadır (Möngü, 2013: 30). Postmodernitenin toplumsal yapının karmaşa ve parçalanmışlık temelinde yeniden biçimlendirilmesini yaklaşımı toplumda sabit olmayan, değişken kimlikleri ortaya çıkarmaktadır (Laclau, 2012: 11). Postmodern kimliklerin değişken yapısı, bireyin içinde bulunduğu ortamın değişken, sonsuz seçenekler içeren, akışkan yapısının sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu ortamda inşa edilen kimlikler, içinde bulunulan zamanın ve mekânın gerekliliklerine ve bireyin anlık ihtiyaçlarına göre şekillendiğinden olabildiğince çok parçalı, tutarsız ve çelişkili olabilmektedir. (Larrain, 1995: 207).

Akışkanlık ve hızın toplumsal değişimleri hızlandırdığı ortamda derinlikten yoksun, herhangi bir bağlamı olmadan inşa edilen postmodern kimliklerde görünüş ve imaj ön plana çıkmaktadır. Kimliklerin bağlamdan yoksun, bireylerin kendi ihtiyaçları temelinde üretilmesi toplumda çoğulculuk ve çeşitlilik yaratmış olsa da kültürel ve siyasal istikrarsızlığa da zemin hazırlamıştır. Bu süreçte ulusal ve milli kimlik gibi bütüncül kimlikler birleştirici özlerini kaybetmeye başlamış, etnik, dini ve ırksal temelli tikel kimlikler önem kazanarak kamusal alanda karşı karşıya gelmişlerdir (Möngü, 2013: 34). Kolektif kimliklerin kendi özgünlükleriyle tanınmak için ortaya koyduğu mücadele kimlik siyaseti olgusunu gündeme getirmiştir. Toplumsal yapıya çoklu, farklı ve parçalı kimliklerin hâkim olması toplumsal ve bireysel düzlemde diğerleriyle kurulan ilişkileri çeşitlendirmiş ve genişletmiştir. Bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin yayılarak karmaşıklaştırması bu temelde inşa edilen kimlikleri de tanımsızlaştırmaktadır (Özyurt, 2012: 193). Postmodern dönemde içi boşalan kimlikler, boş zaman faaliyetleri, tüketim biçimleri, rol ve imajlarla ikame edilmektedir. Baudrillard, toplumun evrildiği şeyin “Tüketim Toplumu” olduğunu, bu yeni örüntüde imajın, tüketimin ve geçiciliğin her türlü gerçeğin yerini aldığını belirterek bu duruma dikkat çekmektedir (Baudrillard, 2018: 13). Bilincin bu yeni durumda kendisiyle ve kolektif geçmişleriyle mekânsal ve zamansal bağını kaybettiğini söylemek mümkündür. Köksüzlük, izolasyon, sahtelik hissi yaşayan benlik, bireyin dış dünyada yaşadığı parçalanmışlıkla beraber kendi özüne dönük anlamını kaybederek “kimliksiz”leşmektedir (Rutherford, 1990: 24). Postmodernizmin toplumsal yaşamı çoğulculuğa, parçalanmışlığa ve farklılıkların bir aradalığına indirgeme çabası toplumsal ilişki düzleminde özgürlük yanılsamasının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çünkü politik alanda nasıl kullanılacağı belirsiz olan bu anlayışlar bireysel ve kolektif kimliklerin kendi kimlik aidiyetlerine öncelik vererek diğerleri ile ilişki kurmasına meşruiyet sağlayarak toplumsal sistemlerde çatışma, belirsizlik ve istikrarsızlıklara neden olabilmektedir (Duman, 2009: 592). Dış dünyanın bu parçalı ve istikrarsız durumu kimlik algılarını etkileyerek kendi içinde bölünmüş, kutuplaşmış, ötekine daha fazla dikkat eden bir kimliğin gelişimini hızlandırmaktadır.

5. KÜRESELLEŞME, ÇOK KİMLİKLİLİK VE KİMLİKSİZLEŞME

Küreselleşen dünyada kimlik algısına dönük olarak yeni anlayışlar ve yaklaşımlar gelişmektedir. Bu dönem aynı zamanda etnik, dini ve yerel kimliklerin güçlendiği milliyetçiliğin yükseldiği, yerel yönetimlerin özerkliğinin tartışıldığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Yeni dönemde toplumda farklı kimliklerin temsiline ilişkin yeni anlayışların ortaya çıkması, siyasi alanda kimlik siyaseti gibi yeni kolektif hareketleri ortaya çıkarmıştır. Küreselleşmeyle beraber gerek toplum içinde gerekse de toplumlar arasında karşılıklı olarak kurulan ilişkilerin düzleminin değişmesi kültürel değişmeye, kültürel karışmaya veya melezleşmeye yol açarak kimliksel algıları her an başkalaştırmakta ve kimliksel yapıların sürekliliğini kesintiye uğratmaktadır (Morley ve Robins, 2011: 126).

Aynı anda farklı kimliklerin aynı yerde bulunması ve bunların kendi öznellikleri temelinde diğerleri ile temas etmek istemesi kimlik temelli çatışmaların yanı sıra kimliksizlik gibi sorunların derinleşmesinde etkili olmaktadır. Akışkanlık, belirsizlik, karmaşa gibi göstergeleri olan küresel etkileşimde gündelik ve sosyal yaşamda ilişkilerin belirsizlikler üzerinde inşa edilmekte olması bireyin zaman ve mekân algısının berraklığını yitirmesine neden olarak kimliklerin derinliği olmayan, geçici suretler olarak yapılandırılmasına neden olmaktadır (Özben, 2012: 172).

Küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte malların, sermayenin, paranın, bilginin ve düşüncenin gelişen teknoloji kapsamında inşa edilen elektronik ve fiziki ağlar üzerinden akıştığı görülmektedir. Bilgi, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin bu yeni uzamsal yapısı zamanın ve mekânın algılanış biçimlerini etkilemektedir. Zamanı ve mekânı yeni düzlemde taşıyan bu süreç, ulusal sınırları aşmakta, vatandaşlık, ulusal ve milli kimlik gibi üst kimlikleri oluşturan değerleri aşındırmaktadır. Toplumsal yaşamın algılanış biçiminde ortaya çıkan bu değişimler kimliğin yeniden tanımlanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Küreselleşme sürecinde kimliklerin yeniden biçimlenmesinde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin büyük önemi vardır. İletişim teknolojilerinin insan hayatını işgal etmesinden önce insanların etkileşiminin büyük bir kısmı yüz yüze ve gerçek zamanlı olarak gerçek, tanımlanabilir bir mekânda gerçekleşmekteydi. Bu durum, zamanın ve mekânın kimlik algıları üzerinde deformasyon yaratmasını engelliyordu. Ancak günümüzde bireyler ve toplumlar arasındaki etkileşimde yaygın olarak kullanılan elektronik araçlar ve içinde bulunulan elektronik ortamlar kişinin kimliğini ve niyetini gizlemesine, başkasının kimliğine bürünmesine, sahte kimlik yaratmasına, zamanın ve mekânın sınırlarını aşmasına olanak vermektedir. Bu durum, bireyleri toplumsal gerçeklikten soyutlamakta ve kurgusal kimlikleri toplumda yaygınlaştırmaktadır (Giddens, 2005: 100-101). Elektronik ortamda inşa edilmiş olan kimlikler online, görülmez, bölünmüş ve çok parçalı olmaktadır (Möngü, 2013: 34). Sanal dünyada aynı anda birçok kimliğe bürünen insan bunların için doldurmakta zorlanmakta sanal ortamda kaldığı süre uzadıkça kendinin ait olduğu bağlamı unutarak öz kimliğine dair bilgileri hızlıca tüketmektedir. Sanal ortamda kimliklerin hızla tüketilmesi, tepki olarak bireyi daha fazla kimlik üretmeye zorlamaktadır. Kimliklerin ve kültürün üretildikleri hızda tüketilmesi, kimliğin ve kültürün “kullan at” biçimi olarak, zamanla aidiyetsiz ve köksüz bir olguya dönüştürmesi ile sonuçlanmaktadır. Ancak, kimliklerin küresel, ulusal ve bireysel ölçekte aşınarak değer kaybına uğramasına tepki olarak etnik ve dini kimliklerin, yerel yapıların güçlendiği görülmektedir. Bu durum, küreselleşme sürecinde kimliğin düştüğü boşlukta güvenli liman arayışıyla birlikte “biz”i yeniden tanımlama ihtiyacının belirginleştiğini ortaya koyması açısından önemlidir. Kimlikler bu süreçte farklılıklar üzerinden inşa edilmekte ve kimliğin siyasi boyutu öne çıkmaktadır. Kimliklerin siyasileşmesi farklılıkların “öteki” üzerinde baskı aracı haline gelmesi riskini içermekte ve bu da yeni bir kimlik soru olarak tanımlanabilmektedir (Duman, 2009: 589).

Küreselleşmeyle ortaya çıkan kimlik sorunlarının temeli kimliklerin kendi özgünlükleriyle tanınmasının haklılığına dayanarak birbirleriyle etkileşime girmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal yapıda çatışmaların ortaya çıkmasına neden olan bu anlayış aynı zamanda kendini bir kolektif grup içinde yer almak zorunda hisseden bireylerin öz kimliklerini kolektif kimlikler içinde eritmektedir. Bu bağlamda bireysel kimlikler kendine yabancılaşmakta ve kimlik sorunları ortaya çıkmaktadır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

20.yy'ın son çeyreğini yaşadığımız bu günlerde dünyada sanayi toplumundan bilgi toplumuna, kitlesele üretimden esnek üretime, ulus devletten dünya toplumuna, moderniteden postmoderniteye doğru bir dönüşüm yaşandığı hususu sosyal bilimlerde önemli bir tartışma konusu olarak dikkat çekmektedir. Toffler'in küreselleşmeyle birlikte zamanın ve mekânın ortan kalkması temelinde inşa ettiği ve kestirilemezlik, belirsizlik üzerine kurduğu “kaos” teorisini bu tartışmaların önemli örneklerindendir (Mercan, Demirci ve Oyur, 2013: 177). Konu kapsamında önemli diğer bir tartışma ise, Sennet'in fordist ve post fordist üretim biçimlerinin karşılaştırılması üzerinden üretimin değişen yapısıyla beraber hayatın ve kimliğin de dönüşümüne dair bakış açısını ortaya koyduğu yaklaşımıdır (Sennet, 2005). Dünyada toplumsal yapıların tamamını etkileyen bu dönüşüm süreci küreselleşme olarak adlandırılmaktadır. Küresel dönüşümle birlikte ortaya çıkan yenilikler, dünyada pek çok olgu ve durumun yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Küreselleşme sürecinde yeniden tanımlanması zorunlu hale gelen olgulardan bir tanesi de kimliktir. Küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni değerler ve olgular temelinde yeniden tanımlanması gerekliliğinin yanı sıra köklü değişimlere uğradığı değerlendirilen kimlik “modern kimlik” tir. Modern kimlik; rasyonel, akılcı, bireysel, türdeş, “öteki” nin karşıtlığı anlayışına dayalı olarak ulus devletlerin varlığını meşrulaştırmak amacıyla modernizmin bir icadıdır. Ancak küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan çoğulculuk, farklılık, serbestlik, yerellik, sınırsızlık, mekânsızlık, zamansızlık, çok kültürlülük, dünya vatandaşlığı gibi olgu ve yaklaşımlar modern kimlik anlayışında değişimlere neden olmuştur. Bu değişimlerle birlikte ortaya çıkan yeni kimlik anlayışı, çoğulculuğu, değişkenliği, farklılıkları, akışkanlığı, köksüzlüğü içerecek şekilde biçimlenmiştir.

Aynı zamanda bireyler bu çoğulcu yapı içinde özellikle sanal ortamlarda istedikleri kimlikleri tasarlama, kullanma ve kolayca değiştirme şansına kavuşmuştur. Ancak, post modern olarak adlandırılabilir bu yeni dönemde kimlikleri oluşturan temel niteliklerde ve anlamlarda önemli değişimler olsa da kimliğin tanıma ve tanınma istek ve zorunluluğunda değişme olmadığı anlaşılmıştır. Bununla beraber post modernizmin yıkıcı, kuşkucu ve uzlaşmaz tavrı kimlik yapılarında sürekliliği ve kimlikler arasında derin ilişkilerin gelişmesi önünde bir engel olarak görülmektedir. Bu açıdan günümüz toplumlarında mevcut kimliklerle birlikte yeni birçok kimlik ortaya çıkmış olsa da bunların tanınma talepleri dünya siyasetini etkilemiş, yeni sosyal hareketlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Dünyada kolektif kimliklerin tanınma taleplerine ilişkin olarak artan kimlik farkındalıkları çoğulcu siyasi anlayışlarla birlikte kimlik siyaseti olgusunu ortaya çıkarmıştır. Bu durumun kimliklerin yeniden anlamlandırılması, yeni konjonktüre göre bireylerin toplumsal konumlarını gözden geçirmesi ve ötekilik temelinde diğer gruplarla ilişki kurulması bireysel kimlikleri aşındırarak kimlik sorunları yaşanmasına neden olduğu söylenebilir.

Küreselleşen dünyada ekonomik, sosyal ve bireysel ilişkilerin daha çok teknolojik vasıtalar üzerinden kurulduğu ve sürdürüldüğü görülmektedir. Ancak kurulan bu ilişkilerin sanallığı kimliklerin gerçeklikle bağlantısının kopmasına, zaman ve mekân bağının çözülmesine, kimliklerin sahteleşmesine ve parçalanmasına neden olmaktadır. Bu süreçte bireylerin kendisi ve toplumla aidiyet hissetmeden, derinlikten yoksun, gelip geçici ilişkiler kurması kimliklerin zamansızlaşmasına, mekansızlaşmasına, merkezleşmesine, köksüzleşmesine ve sonuçta kimliksizleşmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Aktan, C. C. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: Hak İş Konfederasyonu Yayınları.
2. Aktel, M. (2001). “Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2):193-202.
3. Appadurai, A. (1996). Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis: University of Minnesota Press:
4. Atasoy, F. (2005). Küreselleşme ve Milliyetçilik. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
5. Aydoğdu, H. (2004). “Modern Kimlikte Öznenin Ölümü”. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10:115-147.
6. Baudrillard, J. (2018). Tüketim Toplumu. (Çev.: Nilgün Tural ve Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
7. Bauman, Z. (2006). Küreselleşme. (Çev.: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
8. Bilgin, N. (1994). Kimlik Sorunu. İzmir: Ege Yayınları.
9. Burke, E. (2014). Tarih ve Toplumsal Kuram. (Çev.: Mete Tunçay), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
10. Connolly, W., E. (1991). Kimlik ve Farklılık: Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri. (Çev.: Ferma Lekeşizalın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
11. Duman, Z. M. (2009). “Küreselleşme, Kimlik, Çok kültürlülük”. Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1): 93-112
12. Erekmeççi, M. (2020). “Milliyetçilik, Aidiyet, Kimlik; Kürt Milliyetçiliğinin Gelişiminin Toplumsal Dinamikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Batman Örneği”. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi: Elazığ.
13. Falk, R. (2005). Dünya Düzeni Nereye. (Çev.: Neşenur Domaniç ve Nusret Arhan), İstanbul: Metis.
14. Featherstone, M. (2013). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü. (Çev.: Mehmet Küçük), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
15. Foucault, M. (2000). Psikoloji ve Ruhsal Hastalık. (Çev.: Muhsin Hesapçıoğlu), İstanbul: Birey Yayıncılık
16. Giddens, A. (2000). Elimizden Kayıp Giden Dünya. (Çev.: Osman Akınhay), İstanbul: Alfa Yayınları.
17. Giddens, A. (2005). Sosyoloji. (Çev.: Cemal Güzel ve Hüseyin Özel), Ankara: Ayrıntı Yayın Evi.
18. Giddens, A. (2010). Modernliğin Sonuçları. (Çev.: Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
19. Giddens, A. (2010a). Modernite ve Bireysel Kimlik; Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum. (Çev.: Ümit Tatlıcan), İstanbul: Say Yayınları.
20. Göktolga, O. (2013). “Aynılık-Farklılık Bağlamında Kimlik Siyaseti”. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 4:1.

21. Harvey, D. (2012). Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri. (Çev.: Sungur Savran), İstanbul: Metis Yayınları.
22. Hutchinson, J. (2008). "Milliyetçilik, Globalizm ve Medeniyetler Çatışması". (Der.: Umut Özkırımlı), 21. Yüzyılda Milliyetçilik., ss:77-100. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
23. İçduygu, A. (1995). "Çok Kültürlülük, Türkiye Vatandaşlığı Kavramı İçin Toplumsal Bir Zemin". Türkiye Günlüğü Dergisi, 38:118-132.
24. Johnson, H., Larona, E. ve Gusfriend, J. R. (1999). "Kimlikler, Şikâyetler ve Yeni Sosyal Hareketler". (Ed.: Kenan Çayır), Yeni Sosyal Hareketler, ss:131-158. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
25. Karaca, N. (2011). Kimlik Sorunsalı: Üniversite Öğrencilerinde Kimlik ve Siyasal Aidiyet. Ankara: Anı Yayıncılık.
26. Karaduman, S. (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü". Journal Of Yasar University, 17(5): 2888-2899.
27. Karluk, S., R. (1996). Uluslararası Ekonomi. İstanbul: Beta Yayınları.
28. Kellner, D. (2001). "Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası". Doğu-Batı, 15: 195-226.
29. Keyman, F., E. (2000). "Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorununu Anlamak". (Der.: Fuat Keyman, ve Ali Yaşar Sarıbay), Global ve Yerel Eksende Türkiye.. İstanbul: Alfa Yayınları.
30. Keyman, F., E. (2000a). Küreselleşme, Devlet, Kimlik, Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek. (Çev.: Simten Coşar), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
31. Laclau, E. (2000). Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme. (Çev.: Ertuğrul Başer), İstanbul: Birikim Yayınları.
32. Larrain, J. (1995). İdeoloji ve Kültürel Kimlik. (Çev.: Neşe Nur Domaniç), İstanbul: Sarmal Yayınevi.
33. Maalouf, A. (2008). Ölümçül Kimlikler. (Çev.: Aysel Bora), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
34. Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. (Çev.: Osman Akınhay ve Derya Kömürçü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
35. Mercan, N. Demirci, K. ve Oyur, E. (2013). "Alvin Toffler'a Göre Bilgi Çağının Yeni Paradigması: Kaos Teorisi". Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 8 (1):115-127.
36. McLuhan, M. (1962). Gutenberg Galaxy: The making of Typographic Man. Canada: University of Toronto Press.
37. Morley, D., ve Robins, K. (2011). "Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar". (Çev.: Emrehan Zeybekoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
38. Möngü, B. (2013). "Postmodernizm, ve Postmodern Kimlik Anlayışı". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2):27-36.
39. Özben, M. (2012). "Yüzer Geçer Kimlikler: Turistler ve Aylaklar". (Ed.: Hüseyin Köse), Flanör Düşünce, ss:163-173. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
40. Özyurt, C. (2012). Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma. İstanbul: Açılım Kitap yayınları.
41. Özyurt, M. (2012). "Tüketici Ayartma ya da Yoksullaştırarak Tüketme".(Ed.: Zülküf Kara), Bauman Sosyolojisi, ss: 85-111. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
42. Uluç, M., A. (2013). "Post Modern Ahlakın İmkânı". (Ed.: Zülküf Kara), Bauman Sosyolojisi, ss.141-158. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
43. Ritzer, G. (1998). Toplumun McDonaldlaştırılması: Çağdaş Toplum Yaşamın Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme. (Çev.: Şen Süer Kaya), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
44. Ritzer, G. (2010). Küresel Dünya. (Çev.: Melih Pakdemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
45. Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2013). Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökenleri. (Çev.: Irmak Ertuna Howison), Ankara: De Ki Basım Yayım.
46. Robertson, R. (1995). "Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity". In: Featherstone, M., Lash, S. and Robertson, R., Eds., Global Modernities, pp: 25-44. Sage Publications, London,.

47. Roberson, R. (1999). Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür. (Çev.: Ümit Hüsrev Yolsal), Ankara: De Ki Basım Yayım.
48. Rutherford, J. (1990). "A Place Called Home: Identity and The Culturel Politics of Difference". J. Rutherford (Ed.). Identity (Community, Culture, Difference), pp:926-942). London: Lawrence&Wishard.
49. Sennet, R. (2005). Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerine Etkileri. (Çev.: Barış Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
50. Selçuk, S. S. (2011). "Küresel Dönüşümün Kimlik Boyutu: Ötekinin İnşası". Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi: İzmir.
51. Short, R. ve Kim. Y. H. (1999). Globalization and City. New York: Longman.
52. Simmel, G. (2009). "Metropol ve Tinsel Hayat". (Çev.: Nazile Kalaycı, Tanıl Bora ve Elçin Gen), Modern Kültürde Çatışma, ss: 85-102. İstanbul: İletişim Yayınları.
53. Sterger, B., M. (2013). Küreselleşme. (Çev.: Abdullah Ersoy), Ankara: Dost Yayınları.
54. Tomlinson, J. (2001). Küreselleşme ve Kültür. (Çev.: Arzu Eker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
55. Wagner, P. (1996). Modernliğin Sosyolojisi, Özgürlükler ve Cezalandırma. (Çev.: Mehmet Küçük), İstanbul: Sarmal Yayınevi.).
56. Yılmaz, A. (2004). İkinci Küreselleşme Dalgası. Ankara: Vadi Yayınları.